

VALPOVAČKI GODIŠNJAK

Broj 21

maticahrvatska

Valpovo, lipanj 2016.

PRILOG BIOGRAFIJI ADOLFA DANHELOVSKOG

S posebnim osvrtom na njegovo školovanje u šumarskom učilištu Mariabrunn¹

Piše: dr. sc. Dinko Župan

Uvod

Adolf Danhelovsky (1825-1902) spada u red najistaknutijih hrvatskih šumara u 19. stoljeću, a gotovo cijeli svoj radni staž proveo je kao šumarski stručnjak na valpovačkom veleposjedu. Zahvaljujući Danhelovskom šume su valpovačkog vlastelinstva bile održavane prema najboljim europskim standardima što je u počecima intenzivne eksploatacije šumskoga bogatstva, tijekom druge polovice 19. stoljeća, valpovačkom veleposjedu donosilo veliku financijsku korist. U vrijeme kada je Danhelovsky vodio brigu o šumama valpovačkoga vlastelinstva šumarska je struka u Austro-Ugarskoj Monarhiji bila pod intenzivnim utjecajem brojnih modernizacijskih procesa. Taj je utjecaj postao vidljiv tijekom neoapsolutističkih modernizacijskih reformi koje su utjecale i na zakonodavstvo

¹ Ovaj je prilog napravljen u sklopu širega istraživanja školovanja slavonskih šumara u šumarskom učilištu Mariabrunn kraj Beča tijekom 19. stoljeća. Arhiv šumarskog učilišta Mariabrunn nalazi se u Austrijskom državnom arhivu u Beču (At-OeStA/AVA Landwirtschaft, Forstlehranstalt Mariabrunn) i sastoji se od 113 kutija i 268 rukopisnih knjiga. Istraživanje sam u Austrijskom državnom arhivu u Beču napravio u sklopu projekta »Od prašuma do oranica: povijest antropizacije šuma u Slavoniji od srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća« (IP – 2014 -09 – 6719) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

vezano za šume. Tako je austrijskim zakonom o šumama iz 1852. određeno preciziranje gospodarskih planova i osnova u kojima se moralo točno utvrditi kako i koliko se smije sjeći u određenim šumama.² Takav je pristup šumama doveo do izgradnje danas vrlo popularnog koncepta održivog razvoja koji svoj idejni početak ima u održivoj brizi o šumama. Zakon iz 1852. prvi je moderni zakon o šumama u Austro-Ugarskoj Monarhiji, a u Hrvatskoj je bio na snazi od 1858. godine.³ Konceptom se održivog razvoja pokušalo osigurati očuvanje šuma jer se uvelo načelo trajnosti šuma koje je osiguravalo permanentnu obnovu šuma. No taj modernizacijski zamah na polju šumarstva ne bi bio moguć bez stručnog školovanja i usavršavanja šumara koji su svoja stručna znanja počeli primjenjivati u šumarskoj praksi tijekom druge polovice 19. stoljeća. Stoga su državne vlasti nastojale promijeniti trend lošeg vođenja šuma koji je bio izrazit na područjima gdje su o šumama brinuli samo lugari ali ne i šumarski stručnjaci. »Nedostajalo je stručno osoblje na imanjima gdje su se uglavnom zapošljavali samo lugari za čuvanje šuma od pustošenja seljaka, a ne i stručnjaci.«⁴ Upravo je Adolf Danhelovsky dao veliki doprinos sustavnoj i stručnoj brizi o slavonskim šumama tijekom druge polovice 19. stoljeća, jer je svojim stručnim radom i publicističkim djelovanjem ustrajno radio na promijeni nestručnih praksi i podizanju modernizacijskih standarda u tadašnjem hrvatskom šumarstvu.

Šume u Slavoniji u 19. stoljeću i početak njihove eksploatacije

Prema procjeni hrvatskih šumarskih stručnjaka šume su sredinom 18. stoljeća prekrivale 70 posto područja Slavonije. Prema službenim statistikama taj je postotak do 1914. godine smanjen na 35 posto.⁵ Što znači da je tijekom 19. stoljeća posječeno i iskr-

² Dušan Klepac, »Hrvatsko šumarstvo u XIX. stoljeću«, *Hrvatska i Europa, kultura, znanost i umjetnost – Moderna hrvatska kultura od preporoda do moderne – XIX. stoljeće* (Zagreb, 2009), 745.

³ Klepac, »Hrvatsko šumarstvo u XIX. stoljeću«, 751.

⁴ Mirjana Gross/Agneza Szabo, *Prema hrvatskome građanskom društvu* (Zagreb, 1992), 307.

⁵ Dušan Klepac, Ivo Dekanić, Đuro Rauš; »Šumsko bogatstvo Slavonije i gravitacijskog područja »Belišća« u vrijeme postanka »Kombinata Belišće« i danas«, *Zbornik radova »Kombinat Belišće« kao činilac privrednog razvoja* (Osijek, 1980), 36.

čeno pola slavonskih šuma. Slavonske su se šume uz Dravu i Savu sastojale isključivo od listopadnog drveća. Najveći postotak tih šuma činio je hrast lužnjak, a uz hrast je lužnjak u tim šumama raslo i brojno drugo drveće kao što su: grab, bukva, poljski jasen, brijest, pozna lipa, klen, cer, jagnjed, crna joha, bijela joha, bijela vrba, brekinja, divlja jabuka i divlja kruška.⁶ Najvrjedniji su dio slavonskih šuma činili hrastovi stari od 150 do 350 godina. Upravo je ta hrastovina bila na meti brojnih trgovaca i vlasnika pilana, pa slavonske šume postaju interesantne njemačkim i austrijskim poduzetnicima od sredine 19. stoljeća i to ponajviše zahvaljujući velikoj potrebi za bačvarskim dugama (dužicama) na njemačkom pivarskom tržištu. Kasnije, u Slavoniji dolazi do ulaganja i francuskog kapitala čije su tvrtke slavonsku hrastovinu plasirale za potrebe francuske vinarsko-bačvarske proizvodnje. Najveći je dio hrastovih šuma bio u vlasništvu slavonskih veleposjedničkih obitelji Prandau, Pejačević i Janković kao i Đakovačke biskupije. Kolika je bila vrijednost te hrastovine, pokazuju prihodi Đakovačke biskupije koje je ostvarivala od svog šumskog bogatstva. Đakovačka je biskupija raspolagala sa 64 000 hektara šuma, a u početku su s Biskupijom trgovali samo domaći trgovci drvnom građom. Biskup je Strossmayer, već od prve krupnije prodaje drvene građe trgovcu Ambrozu Vranyczanyju, osigurao donaciju za osnivanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Ovaj primjer ulaganja novca zarađenog od hrastovine dobro ilustrira kako je dolazilo do transformacije prirodnog kapitala u kulturni kapital. Koliko je dobro biskupija zarađivala na drvnoj građi, pokazuju podaci za 1863. i 1865. godinu, kada je u te dvije godine od prodaje 14 tisuća hrastovih stabala biskupija zaradila 326 000 forinti.⁷ Cijena se hrastovih stabala bitno razlikovala obzirom na njihovu starost i veličinu. Tako je 1873. i 1877. godine trgovac Viktor Selinger za 12 tisuća hrastovih stabala platio 96 000 forinti.⁸ Nakon izbivanja agrarne krize najveći su otkupljivači i zakupci šuma bile su strane tvrtke koje kupovale najkvalitetniju hrastovinu pa je tako 1876. godine francuska drvena tvrtka *Société*

⁶ Klepac, Dekanić, Rauš; »Šumsko bogatstvo Slavonije ...«, 36-37.

⁷ William Brooks Tomljanovich, *Biskup Josip Juraj Strossmayer: Nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj* (Zagreb, 2001), 122-123.

⁸ Branko Ostajmer, »Povijesne bilješke o obitelji Selinger«, *Scrinia Slavonica* 10 (2010), 294.

Crteži šumskih radnika iz knjige: Adolf Danhelovsky, *Abhandlung über die Technik des Holzwaaren-Gewerbes in den slavonischen Eichenwäldern* (1873).

d'importation de chêne svoje pravo na iskorištavanje drvene građe na prostoru Đakovačke biskupije platila 400 000 forinti.⁹ Prisutnost velikog broja trgovaca i poduzetnika koji su šume uzimali u višegodišnji zakup, rezultirao je otvaranjem niza pilana i tvorničkih pogona u Slavoniji. Na šumskim su poslovima zaposleni brojni radnici, a i domaće je stanovništvo sudjelovalo u tim poslovima, osobito na poslovima izvlačenja i transporta stabala iz šuma. Poslove su šumskih radnika najčešće obavljali sezonski radnici i drvosječe iz Gorkog kotara i Kranjske, ali je bilo zaposleno i dosta domaćih pomoćnih šumskih radnika. Valpovački je barun Gustav Hilleprand Prandau bio jedan od nekoliko velikih slavonskih veleposjednika koji su najveći dio svojih prihoda dobivali upravo od prodaje i davanja u zakup šuma. Tako je valpovački barun od 1875. do 1884. godine osječkom trgovcu Lorenzu Jägeru prodao hrastovine u vrijednosti od 3 551 400 forinti.¹⁰ No najznačajniji

⁹ Tomljanovich, *Biskup Josip Juraj Strossmayer: Nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj*, 123.

¹⁰ Ive Mažuran, *Valpovo: sedam stoljeća znakovite prošlosti* (Valpovo, 2004), 103.

Crteži šumskih radnika iz knjige: Adolf Danhelovsky, *Abhandlung über die Technik des Holzwaaren-Gewerbes in den slavonischen Eichenwäldern* (1873).

ugovor o eksploataciji šuma valpovačkoga veleposjeda barun Gustava Hillepranda Prandaua sklopio je s tvrtkom *S.H. Gutmann* iz Velike Kanjiže koja je kupila pravo desetogodišnje sječe koškansko-harkanovačkih šuma (oko 173 000 stabala). Iste je godine tvrtka *Gutmann* uz Dravu, na tadašnjoj oranici Belišće, podigla jedno od najsuvremenijih pilanskih postrojenja u Europi u kojem je bio moguć prorez i najvećih hrastovih trupaca.¹¹ Slavonka je hrastovina sve do kraja 19. stoljeća bila jedan od glavnih izvora bogatstva slavonskih vlastelinskih obitelji i đakovačke biskupije. Osobito su se na šumama bogatile vlastelinske obitelji koje su u požeškoj i virovitičkoj županiji posjedovale oko 90 posto šuma.¹² Preorijentacija na trgovinu s drvnom građom osobito je došla do izražaja nakon izbijanja ekonomske krize 1873. godine koja se na vlastelinstvima osjetila u obliku agrarne krize. Šume su tada prepoznate kao glavno bogatstvo te je briga o njima sve više prepu-

¹¹ Milan Salajić, *Staro Belišće: Kulturno povijesni vodič* (Belišće, 2012), 13.

¹² Gross/Szabo, *Prema hrvatskome građanskom društvu*, 306.

Reg. Danhelovsky Arbsh.

Name	Arbeitsjahr	Arbeitsjahr	Name	Arbeitsjahr
	1844	1845		1846
1001	1844	1845	1001	1846
1002	1844	1845	1002	1846
1003	1844	1845	1003	1846
1004	1844	1845	1004	1846
1005	1844	1845	1005	1846
1006	1844	1845	1006	1846
1007	1844	1845	1007	1846
1008	1844	1845	1008	1846
1009	1844	1845	1009	1846
1010	1844	1845	1010	1846
1011	1844	1845	1011	1846
1012	1844	1845	1012	1846
1013	1844	1845	1013	1846
1014	1844	1845	1014	1846
1015	1844	1845	1015	1846
1016	1844	1845	1016	1846
1017	1844	1845	1017	1846
1018	1844	1845	1018	1846
1019	1844	1845	1019	1846
1020	1844	1845	1020	1846
1021	1844	1845	1021	1846
1022	1844	1845	1022	1846
1023	1844	1845	1023	1846
1024	1844	1845	1024	1846
1025	1844	1845	1025	1846
1026	1844	1845	1026	1846
1027	1844	1845	1027	1846
1028	1844	1845	1028	1846
1029	1844	1845	1029	1846
1030	1844	1845	1030	1846
1031	1844	1845	1031	1846
1032	1844	1845	1032	1846
1033	1844	1845	1033	1846
1034	1844	1845	1034	1846
1035	1844	1845	1035	1846
1036	1844	1845	1036	1846
1037	1844	1845	1037	1846
1038	1844	1845	1038	1846
1039	1844	1845	1039	1846
1040	1844	1845	1040	1846
1041	1844	1845	1041	1846
1042	1844	1845	1042	1846
1043	1844	1845	1043	1846
1044	1844	1845	1044	1846
1045	1844	1845	1045	1846
1046	1844	1845	1046	1846
1047	1844	1845	1047	1846
1048	1844	1845	1048	1846
1049	1844	1845	1049	1846
1050	1844	1845	1050	1846
1051	1844	1845	1051	1846
1052	1844	1845	1052	1846
1053	1844	1845	1053	1846
1054	1844	1845	1054	1846
1055	1844	1845	1055	1846
1056	1844	1845	1056	1846
1057	1844	1845	1057	1846
1058	1844	1845	1058	1846
1059	1844	1845	1059	1846
1060	1844	1845	1060	1846
1061	1844	1845	1061	1846
1062	1844	1845	1062	1846
1063	1844	1845	1063	1846
1064	1844	1845	1064	1846
1065	1844	1845	1065	1846
1066	1844	1845	1066	1846
1067	1844	1845	1067	1846
1068	1844	1845	1068	1846
1069	1844	1845	1069	1846
1070	1844	1845	1070	1846
1071	1844	1845	1071	1846
1072	1844	1845	1072	1846
1073	1844	1845	1073	1846
1074	1844	1845	1074	1846
1075	1844	1845	1075	1846
1076	1844	1845	1076	1846
1077	1844	1845	1077	1846
1078	1844	1845	1078	1846
1079	1844	1845	1079	1846
1080	1844	1845	1080	1846
1081	1844	1845	1081	1846
1082	1844	1845	1082	1846
1083	1844	1845	1083	1846
1084	1844	1845	1084	1846
1085	1844	1845	1085	1846
1086	1844	1845	1086	1846
1087	1844	1845	1087	1846
1088	1844	1845	1088	1846
1089	1844	1845	1089	1846
1090	1844	1845	1090	1846
1091	1844	1845	1091	1846
1092	1844	1845	1092	1846
1093	1844	1845	1093	1846
1094	1844	1845	1094	1846
1095	1844	1845	1095	1846
1096	1844	1845	1096	1846
1097	1844	1845	1097	1846
1098	1844	1845	1098	1846
1099	1844	1845	1099	1846
1100	1844	1845	1100	1846

Dio učeničkog kataloga šumarskog učilišta u Mariabrunnu iz kojeg je vidljivo da je Danhelovsky svoje školovanje započeo 1844. a završio 1845. godine. Studien katalog der zwoijährigen Mariabrunner Forstzöglinge vom Jahre 1839- (Buch. 113), AT-OeStA/AVA Landwirtschaft, Forstlehranstalt Mariabrunn (1805-1930)

Kaufverträge		Fankelowski 1854		Conventions-Münze									
N ^o von Long lagen	Jahr N ^o			Gulden				Schilling					
				Rückzahlung		Vanzahlung		Rückzahlung		Vanzahlung			
				fl.	sch.	fl.	sch.	fl.	sch.	fl.	sch.		
		1843											
	1	1. Doppel	per 8 ^{te} 18/40										
			E. 2. 32 gr 16/										
			Ant. v. p. 10 ^{te} 24/										
			40. -										
	54	2	den 8. gr. bis Ende 10 ^{te}										
		1844											
	1	1	Doppel										
			E. 2. 32										
			Ant. v. p. 10 ^{te} 24/										
			40. -										
			per 280/										
			Ant. v. p. 10 ^{te} 24/ ab										
			40. -										
	16	2	den 24. febr. bis Ende März										
	22	7	7. Juni										
	49	4	30. Juni										
	64	5	21. 8 ^{te}										
	6	1	Doppel										
			E. 2. 40 gr 18/										
			4. 30										
			on 57. -										
			Saldo										
		1845											
	7	1	Doppel										
			E. 2. 40 gr 18/										
			17. 30										
	17	8	den 21. Juni bis Ende März										
	24	9	14. April										
	10	1	grün und Doppel										
			per 27 ^{te}										
			Saldo										
	50	11	den 13. gr. bis Ende März										
			Saldo										

Buch 167 AT-OeStA/AVA Landwirtschaft, Forstlehranstalt Mariabrunn (1805. - 1930).

štana školovanim šumarskim stručnjacima kakav je bio i Adolf Danhelovsky.

Školovanje Adolfa Danhelovskog u Donjem Miholjcu

Adolf se Danhelovsky rodio 1825. godine u baranjskom mjestu Šeljini (Sellye) gdje mu je otac bio šumar, a obitelj mu je bila porijeklom iz Poljske. Njegov je otac Ivan bio šumar kod Dragutina Prandaua u Donjem Miholjcu što je i Adolfa Danhelovskog usmjerilo prema šumarskoj struci. Danhelovsky je u Donjem Miholjcu završio pučku školu kod istaknutog miholjačkog učitelja Josipa Becka koji mu je osigurao izvrsno osnovno obrazovanje. Zahvaljujući Josipu Becku osnovno školstvo u Donjem Miholjcu je od 1824. godine podignuto na višu razinu te se približilo tadašnjim protomodernizacijskim standardima u osnovnom školstvu. Nije slučajno da je Beck u službu primljen upravo kada je pokrovitelj škole postao Josip Hillebrand von Prandau koji je Becka zaposlio u Donjem Miholjcu, vjerojatno zbog toga što je Beck bio izvrstan orguljaš. Beck se rodio u Nadasdu u Mađarskoj, a učiteljski ispit položio u Pečuhu 1822. godine, a već sljedeće godine također u Pečuhu, položio je i ispit za učitelja glazbe.¹³ U miholjačkoj je školi službovao od 1824. do svoje smrti 1871. godine, a u službi ga je naslijedio mlađi sin Josip Beck kojeg je Gustav Prandau tada premjestio iz Koške u Donji Miholjac. Josip je Beck-stariji bio vrlo istaknuti učitelj i za svoj je stručni rad dobio tri priznanja od školskog nadzornika dr. Josipa Hainovića.¹⁴ No pored vrijednog rada u osnovnoj školi Josip Beck stariji zasigurno će ostati zapamćen i kao prvi voditelj glazbene škole u Donjem Miholjcu koja je otvorena 1835. godine zalaganjem Karla Prandaua. Školu je pohađalo deset učenika, a Prandau je školu opskrbio potrebnim glazbalima. Beck je učenike glazbene škole podučavao u sviranju: klarineta, flaute, fagota, trombona i roga. Svoje su glazbeno umijeće učenici glazbene škole pokazivali svirajući u crkvi i na raznim zabavama zajedno sa svojim učiteljem.¹⁵ Nakon kvalitetnog osnovnog

¹³ Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva Kraljevine Hrvatske i Slavonije III* (Zagreb, 1910), 130.

¹⁴ Cuvaj, *Grada*, 131-132.

¹⁵ Cuvaj, *Grada*, 130.

obrazovanja, Danhelovsky daljnje školovanje nastavlja u osječkoj gimnaziji u koji dobiva najbolju srednjoškolsku naobrazbu u tadašnjoj Slavoniji.

Školovanje Adolfa Danhelovskog u šumarskom učilištu Mariabrunn

Nakon završene osječke gimnazije Danhelovsky odlazi na školovanje u šumarsko učilište u Mariabrunnu.¹⁶ To je šumarsko učilište tijekom prve polovice i sredinom 19. stoljeća pa sve do 1872. bilo najznačajnije šumarsko učilište u Habsburškoj Monarhiji. Učilište je bilo smješteno u augustinskome samostanu u Mariabrunnu pokraj Beča (dio u vlasništvu države, a dio u vlasništvu augustinskog reda). Započelo je s radom 1813. godine, a razvilo se iz male stručne škole koja je osnovana 1805. godine. Škola je bila zatvorenog tipa i u njoj su učenici imali osiguranu stručnu naobrazbu te smještaj i prehranu. Učenici su nosili uniforme i u školi je održavana stroga disciplina na čemu su ustrajno inzistirali ravnatelji koji su često u školu dolazili iz vojnoga sustava. Učilište se sastojalo od učionica, profesorskih stanova, te spavaćih soba za polaznike učilišta. Od samog je početka rada škola imala najsuvremenije uvjete za obuku tako je već 1816. godine dobila kemijski laboratoriji, botanički vrt, zbirku kukaca i minerala. Godine 1819. šumarsko je učilište u Mariabrunnu imenovano glavnom šumarskom školom u Monarhiji. Početni je nastavni program obuhvaćao trogodišnje obrazovanje. Tako se na prvoj školskoj godini učila aritmetika, algebra i njihova primjena u šumarstvu; zatim šumska botanika, fiziologija, entomologija (znanost o kukcima), mineralogija, fizika, kemija, tehnologija i crtanje, a polaznici su prve godine morali ići i na obavezne stručne ekskurzije. Na drugoj se godini učila praktična geometrija, zatim se učilo o krčenju šuma, korištenju šuma, pošumljavanju, zaštiti šuma, izradi planova i crtanju šumskih karata. Na trećoj se godini učilo o šumskoj mehanici, organizaciji i upravljanju šumama, praktičnom mjerenju šuma, praktičnoj regulaciji šuma, praktičnom pošumljavanju, te

¹⁶ Gotovo sve podatke o šumarskom učilištu u Mariabrunnu preuzeo sam iz knjige *Zur Gedenkfeier der Gründung der Forst- und Lehranstalt Mariabrunn 1813 und der K.K. Hochschule für Bodenkultur in Wien 1872.* (Wien, 1913), a manji dio iz godišnjeg izvješća *Jahrbuch der k.k. Forst-Akademie in Mariabrunn* (Wien, 1870).

o lovstvu. Kada se nastavni program šumarskog učilišta u Mariabrunnu usporedi s nastavnim programom hrvatskog Gospodarsko-šumarskog učilište koje je 1860. godine otvoreno u Križevcima, vidi se velika razlika u količini znanja i šumarske prakse koja se stjecala na jednom i drugom učilištu. Tako je u Križevcima stručno obrazovanje trajalo dvije godine, a na prvoj su se godini predavali opći predmeti iz gospodarstva i šumarstva, a na drugoj godini se opredjeljivalo ili za šumare ili za gospodare. Tako su na drugoj godini budući šumari učili: šumarsko biljarstvo, sađenje i gajenje šuma, uporaba šuma, čuvanje šuma, šumarsko redarstvo i lovstvo, graditeljstvo, mjerenje šume, upravu šuma, procjenu šuma i šumarsko računovodstvo.¹⁷ I u šumarskom učilištu u Mariabrunnu je od 1828. godine nastava trajala dvije godine jer je nastavni program smanjen s 3 na 2 godine, ali i dalje je zadržana visoka kvaliteta nastave. Šumarsko učilište u Mariabrunnu nije imalo status više škole nego se sve do 1867. vodilo kao svojevrсна stručna srednja škola. Tek 1867. godine šumarsko učilište u Mariabrunnu postaje šumarska akademija s trogodišnjim nastavnim programom, odnosno postaje visoka škola. Tih godina dolazi i do stručne javne rasprave o budućnosti šumarske akademije. Iako su se profesori šumarske akademije u Mariabrunnu redovito izjašnjavali protiv pripajanja nekim drugim bečkim obrazovnim institucijama, te se zalagali za samostalnost sa statusom šumarskog instituta, vlasti su 1872. šumarsku akademiju uključili u sastav Visoke škole za kulturu tla u Beču. Od početka njegova rada šumarsko su učilište u Mariabrunnu polazili kandidati iz cijele Monarhije, a mnogi su od polaznika kasnije postali istaknuti šumari. Tako je i Adolf Danhelovsky svoju stručnu šumarsku naobrazbu stekao u šumarskom učilištu u Mariabrunnu tijekom 1844. i 1845. godine. Podatke o njegovom stručnom školovanju pronašao sam u tri rukopisne knjige koje se čuvaju u Austrijskom državnom arhivu. Iz rukopisne se knjige, koja u arhivu vodi pod rednim brojem 113 (*Studien katalog der zweijährigen Mariabrunner Forstzöglin-*

¹⁷ Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva V.* (Zagreb, 1910) 218. Iz Kraljevskog gospodarsko-šumarskog učilišta u Križevcima proizašla je Šumarske akademije pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu koja je počela s radom 1898. godine, a u Križevcima je i dalje djelovalo gospodarsko učilište s ratarnicom. Šumarska akademija bila je smještena u Domu šumara kraljevina Hrvatske i Slavoniji u Zagrebu. Vidi Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva X* (Zagreb, 1913) 433-435.

gevom Jahre 1839), može vidjeti kako se Danhelovsky školovao tijekom 1844. i 1845. godine.¹⁸ Iz knjige pod rednim brojem 162 (*Verrechnungen mit Zöglingen 1844-1850*) dobivamo puno preciznije podatke tako saznajemo da se Danhelovsky školovao tijekom školske godine 1843/4. i 1844/5. i da je svoje školovanje završio 1845. godine.¹⁹ Te nam podatke potvrđuje i knjiga 167 (*Kostgelder 1843-1845*).²⁰ Knjiga je 162 posebno zanimljiva jer se iz nje vide detaljni troškovi školovanja. Na primjer koliko je koštao školski semestar, koliko se plaćao smještaj, koliki su iznos učenici izdvajali za stručne ekskurzije i koliko ih je koštala školska uniforma. Prema tim podacima možemo zaključiti da školovanje u šumarskom učilištu u Mariabrunnu nije bilo jeftino te da je Ivan Danhelovsky za dvogodišnje školovanje svoga sina morao izdvojiti oko 535 austrijskih forinti što je u ono vrijeme bila velika svota. Na primjer godišnja učiteljska plaća, u to se vrijeme, kretala između 100 i 150 forinti godišnje. No ulaganju u stručno školovanje na šumarskom učilištu u Mariabrunnu kasnije će se pokazati kao odlična investicija koju će Danhelovsky mlađi višestruko opravdati.

Danhelovsky kao šumarski stručnjak

Nedugo nakon završetka svoga školovanja u Mariabrunnu Adolf Danhelovsky je kao 22-godišnji školovani šumar počeo raditi na valpovačkom veleposjedu kod baruna Gustava Prandaua.²¹ Unatoč svojoj širokoj stručnoj naobrazbi Danhelovsky je na početku svoje šumarske karijere radio kao »Waldbereiter« (lugar na konju) na imanju u Moslavini. Od 1850. do 1869. bio je vlastelinski šumar u Donjem Miholjcu. Jedan od njegovih većih šumarskih projekata realiziran je 1864. kada je organizirao krčenje 4000 jutra šuma na valpovačkom vlastelinstvu. O toj problematici krčenja objavio je knjižicu u Osijeku pod naslovom

¹⁸ *Studien katalog der zweijährigen Mariabrunner Forstzöglinge vom Jahre 1839-* (Buch 113), AT-OeStA/AVA Landwirtschaft, Forstlehranstalt Mariabrunn (1805-1930).

¹⁹ *Verrechnungen mit Zöglingen 1844-1850*, (Buch 162), AT-OeStA/AVA Landwirtschaft, Forstlehranstalt Mariabrunn (1805-1930).

²⁰ *Kostgelder 1843-1845*, (Buch 167), AT-OeStA/AVA Landwirtschaft, Forstlehranstalt Mariabrunn (1805-1930).

²¹ Dvije biografije Adolfa Danhelovskog u Šumarskom listu napisao je šumarski stručnjak Fran Žaver Kesterčanek. Vidi Šumarski list 6 (1885), 241-245. i Šumarski list 7 (1902), 393-395. Sve biografske podatke za ovaj rad preuzeo sam iz te dvije biografije koje je sastavio Fran Žaver Kesterčanek.

Ist die Verminderung des Waldstandes Slavoniens wünschenswerth und möglich und dieser Absichtensprechende Behandlung der Wäldern nützlich (1864). Danhelovsky se neprekidno zalagao za sprječavanje neodgovorne eksploatacije slavonskih hrastika, te je objavio niz knjiga o šumarstvu od kojih je najznačajnija knjiga *Abhandlung über die Technik des Holzwaaren-Gewerbes in den slavonischen Eichenwäldern* (1873). Ta njegova djela nisu bile teorijske šumarske rasprave već analize utemeljene na praksi upravljanja s 50.000 jutara hrastovih šuma valpovačkog veleposjeda. Danhelovsky je pisao i u austrijskim stručnim šumarskim časopisima o izradi bačva od slavonske hrastovine, a za tu je problematiku postao najveći stručnjak u Habsburškoj Monarhiji. Njegovu stručnost uočio je Josef Wessely (1814-1898) jedan od najznačajnijih austrijskih šumarskih stručnjaka u 19. stoljeću.²² Suradnja s austrijskim šumarskim stručnjacima dovest će Danhelovskog u krug najvažnijih šumarskih stručnjaka u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Ta je suradnja osobito došlo do izražaja prilikom održavanja šumarsko-gospodarske izložbe u Beču 1866. godine, te 1873. prilikom održavanja Svjetske izložbe u Beču kada je Danhelovsky imenovan članom sudačke komisije. Potvrdu svoje visoke stručnosti Danhelovsky je dobio 1869. kada mu je ponuđeno mjesto ravnatelja poduzeća koje je dobilo koncesiju za eksploataciju 30 000 jutara hrastove šume u brodskoj pukovnici. Danhelovsky je odbio njihovu ponudu koja je obuhvaćala godišnju plaću od 6 000 forinti, jer mu je Prandau ponudio mjesto ravnatelja sveukupnih dobara na njegovom veleposjedu. Posao ravnatelja ukupnog veleposjeda Danhelovsky je obavljao od 1869 do 1885. godine. Koliko je bio kvalitetan i stručan ravnatelj najbolje govori detaljna studija valpovačko-miholjačkog veleposjeda *Die Excellenz Gustav Hillebrand Freiherr von Prandau'schen Domänen Valpo und Dolnji-Miholjac in Slavonien* (Wien, 1885) koju je Danhelovsky priredio za Opću zemaljsku izložbu u Budimpešti. U knjizi je detaljno opisno stanje valpovačkog posjeda i sva gospodarska djelatnost na njemu. Posebna je pozornost dana šumarskom gledištu vlastelinstva. Njegovo sustavno evidentiranje i dokumentiranje stogodišnjih hrastovih stabala na valpovačkom veleposjedu bili su jedan od glavnih

²² Josef Wessely je 1867. imenovan ravnateljem šumarskog učilišta u MaraiBrunnu kada je ta stručna šumarska škola postala šumarska akademija.

razloga zašto je obitelj Gutmann svoj ključni poduzetnički ugovor sklopila upravo s valpovačkim barunom Gustavom Hilleprandom Prandauom. Naime, na osnovi šumarske dokumentacije koju je sastavio Danhelovsky Gutmanni su točno znali u što ulažu svoj kapital. Koliko je Danhelovsky bio cijenjen osamdesetih godina 19. stoljeća govori nam prigodničarski članak u Šumarskom listu iz 1882. koji je napisao istaknuti hrvatski šumar Fran Žaver Kesterčanek povodom 60. rođendana Adolfa Danhelovskog. »Dne 8. lipnja 1885. slavi jedan od najzaslužnijih i najodličnijih šumara Hrvatske a možemo kazati i čitave Austro-Ungarije, visoko poštovani ravnatelj dobara njegove preuzvišenosti g. baruna Gustava Prandau-a Hillebrandskog, gospodin Adolfo Danhelovsky, šestdesetgodišnjicu radinog i velezaslužnog svog života. Taj nas svečani moment u životu riedkog velikana na polju šumarsko-naučnom i gospodarstvenom nuka, da i na ovome mjestu svečani taj dan, ne samo spomenemo, no i po mogućnosti dostojnim načinom istaknemo, znajući, da ćemo tako ponajbolje očitovati misli i poštovanje svih hrvatskih šumara, prema visoko poštovanom svečaru, te začastnom i utemeljiteljnom članu našega društva kao i odličnom suradniku ovoga lista.«²³ O toj suradnji s Šumarskim listom govore brojni prilozi Adolfa Danhelovskog od kojih treba istaknuti sljedeće članke: »Predlozi o štednji drva u proizvodjenju francezkih duga«, Šumarski list 1 (1877), »Prilozi k poznavanju drvnih zaliha sječivnih hrastika slavonske podravine...«, Šumarski list 3 (1881) i »Lužnjak od 346 godina starosti u slavonskoj nizini«, Šumarski list 1 (1882). Nakon umirovljena 1885. Danhelovsky je živio u Beču, gdje je i umro 1902. godine. I tijekom svojih umirovljeničkih godina neprekidno se bavio šumarskom problematikom. Tako ga je na primjer hrvatska vlada konzultirala oko šumarskih zakonskih rješenja oko kojih se raspravljalo tijekom devedesetih godina 19. stoljeća. Tim je šumarskim zakonima iz 1894. regulirano uređivanje šumarsko tehničke službe, te stručna uprava i gospodarenje šumama. Na taj je način Adolf Danhelovsky svojim stručnim savjetima doprinio sustavnom i održivom gospodarenju šumama u Hrvatskoj.

²³ Fran Žaver Kesterčanek. *Šumarski list* 6 (1885), 241.

Sadržaj

NEKOLIKO UVODNIH RIJEČI	5
BAŠTINA	
Ljudevit Meze: SPOMENAR MARIJANE N. (Čačinović)	7
dr. sc. Dinko Župan: PRILOG BIOGRAFIJI ADOLFA DANHELOVSKOG	23
IZ PROŠLOSTI VALPOVŠTINE	
Mihael Sučić: POVIJESNE CRTICE IZ VALPOVŠTINE – TIBORJANCI, VELIŠKOVCI I GAT DO 18. STOLJEĆA	37
Stjepan Najman: STROSSMAYER I VALPOVO	51
Stjepan Najman: TURIZAM U VALPOVU	57
Ivan Tonković, prof.: NARODNA ZAŠTITA U MJESNOJ ZAJEDNICI VALPOVO 1991. – 1992. GODINE	70
Mirjana Paušak: VIJESTI IZ VALPOVA U HRVATSKOM LISTU OD 1920. – 1927. GODINE	77
Karlo i Štefica Kobzi: GLAZBENI ANSANBL <i>NIAGARA</i>	84
Antun Sudar: RAZGLASNA POSTAJA VALPOVO	91
PEDAGOŠKI PRISTUPI	
Svjetlana Cvenić, dipl. pedagoginja i Zdravko Pavlović, dipl. inž. biologije: MODEL ANALIZE ODGAJANJA I OBRAZOVANJA ZA EKO-SOCIJALNI ODRŽIVI RAZVOJ U DJEČJEM VRTIĆU <i>MAZA VALPOVO</i>	93
Stela Horvat i Matija Bartolović: OBNOVLJENA UČENIČKA ZADRUGA <i>KARAŠICA OŠ MATIJE PETRA KATANČIĆA</i>	115
GODIŠNJICE I JUBILEJI	
Ivan Cvenić: 125 GODINA PUHAČKOGA ORKESTRA DVD-a VALPOVO	122
Zdravko Birovljević: <i>PRSTEN</i> POSTAO PUNOLJETAN	127

PORTRETI

- Dragan Francuz i Dragan Milec: FOTOKLUB VALPOVO 132
Stjepan Berak: ZAJEDNICA ŠPORTSKIH RIBOLOVNIH
UDRUGA VALPOVO (ZŠRU VALPOVO) 144

SVIJET PRIRODE

- Zdravko Pavlović, dipl. ing. biologije: ŠUMA HRASTA LUŽNJAKA
I OBIČNOGA GRABA S CEROM, *ALI –BEZ CERA!* 149

IZMEĐU DVA GODIŠNJAKA

- Stjepan Najman: IZ RADA OGRANKA MATICE HRVATSKE
U VALPOVU 168
Nada Kavicki: LJETO VALPOVAČKO 2015. 170
Nada Kavicki: USTANOVA ZA KULTURNE DJELATNOSTI
ANTE EVETOVIĆ MIROLJUB VALPOVO – CENTAR ZA
KULTURU REALIZIRANI PROGRAM U 2015. GODINI 181
Mirjana Paušak: MUZEJ VALPOVŠTINE IZMEĐU
DVA GODIŠNJAKA. 185
Jovan Nedić: AKTIVNOSTI ENIGMATA OKUPLJENIH OKO
ZAGONETAČKOG KLUBA *OSIJEK*. 191

U SPOMEN

- ANTUN MEISEL – HUGO (1934. – 2015.) 205
DANICA TONKOVIĆ (1944. – 2015.). 207

Stjepan Najman: BIBLIOGRAFIJA ČLANAKA PO AUTORIMA
VALPOVAČKOG GODIŠNJAKA BR. 16 – 20. 209